

S7E3. Hjalte Tin: Med familien på motorcykel bag jern-tæppet

Hjalte: Jeg kørte forrest på motorcykel sammen med Ida. Hun sad foran mig, og vi var lige drejet fra den store hovedvej, der går igennem Georgien og var på vej op i bjergene. Og bagved mig kom Nina på den anden Honda med Emil på bagsædet. Og det store problem var, at vi skulle have benzin, og der var meget få benzintanke i bjergene. Og så det andet problem, som vi havde, det var, at vi måske ikke helt havde lov til at være der, vi var. Og så hverken værre eller bedre så kom der en politipatrulje. Og nu var vi jo sindssygt synlige, fordi vi havde de første vestlige motorcykler dernede i Georgiens bjerge, så politimanden trådte ud og op med slikkepinden. Og så måtte vi jo standse. Først siger han, "Dokumenter," og vi viste, at vi havde tilladelse sig til at være i Sovjet og bla bla. Men vi havde ikke lov til at være der, hvor vi var. Men så spurgte jeg, "Ved I, hvor man kan få benzin?" "Ja!" Og straks skiftede stemningen fuldstændig, så i stedet for at undersøge os, så blev de hjælpsomheden selv. Og frem med slikkepinden til den næste bil, der kom. Den blev tvunget til at standse. Og så frem med en slange og en spand. Og så sugede han benzin op fra den stakkels Lada dér, og så fyldte han på, så begge vores tanke var fulde, og "God tur!" Og så kunne vi køre videre. Ha ha!

Bjørn: I er allerede i gang. Vi er i gang her i studiet. I lytter til Den Yderste Grænse, og jeg hedder Bjørn Harvig. I denne syvende sæson dykker vi ned i de største danske ekspeditioner og rejser siden 1945. Vi tager fat i de historier og de personligheder, der har inspireret mig mest. Og en af dem er ham, I lige har hørt på den anden side af bordet her, Hjalte Tin. Velkommen i studiet, Hjalte.

Hjalte: Tak skal du have, Bjørn.

Bjørn: Du er forfatter til et stort antal rejsebøger, hvorfra de fleste omhandler lange rejser med din kone Nina Rasmussen og jeres to børn Emil og Ida, som vi har hørt om. Du og Nina var også senere de første, der kørte jorden rundt i en elbil. Du har skrevet en ph.d. i historie ved Center for Kulturforskning på Aarhus Universitet, og så kender vi jo hinanden fra Eventyrernes Klub. Hjalte, jeg slugte jeres bøger som dreng og ung voksen. Du og Nina åbnede om nogle mine øjne for fremmede verdener. Gennem jeres bøger og foredrag fortalte I, hvor fantastisk spændende der er dér, hvor vi så sjældent

hører historier fra. Jeg læste jeres fantastiske bog "Hos fremmede venner," som omhandler rejsen gennem Sovjet. Jeres rejse blev et førstehåndsvidneudsagn af historiske dimensioner, for I ventede ikke, til Jerntæppet røg op, men stak i 1988 afsted gennem det store land på motorcykler med børnene på bagsædet. En rejse, der bød på stærke venskaber, storslået natur, men også fattigdom og et indblik i hårde liv levet. Hjalte, hvorfor ville I så gerne til Sovjet?

Hjalte: Det var en stor drøm at se, hvad der skete, fordi nu skal vi jo spole tiden tilbage til før, Jerntæppet blev pulveriseret. Så i 1988 eller faktisk allerede lidt før var der jo begyndt en proces i Sovjetunionen med forandring. Og der lærte man i Danmark og i hele Vesten to russiske ord: "Glasnost," der betyder åbenhed, og "perestrojka," der betyder ombygning. Og navnet Mikhail Gorbatsjov, som var blevet den nye chef derovre. Og det gjorde, at der var et håb om, at man kunne få en form for menneskeligt samfund derovre. Men det betød også helt konkret, at det begyndte at være en lille smule sandsynligt, at man kunne få lov til at se, hvordan folk havde det derovre, fordi det havde været fuldstændig lukket. Og det var et meget mærkeligt paradoks, fordi man hørte jo om Sovjetunionen hver dag i nyhederne, men det var kun, hvad der skete oppe på toppen og bag Kremls mure. Hvordan den almindelige russer havde det hjemme i drabantbyerne og ude på landet, det var næsten umuligt at få lov til at se.

Og vi ville gerne over at se ind bagved gardinerne, hvordan havde folk det egentlig derhjemme og lære den almindelige russer at kende. Og vi havde faktisk i flere år forsøgt at få tilladelse, men havde fået et blankt nej. Og det var så, inden glasnost kom til eller begyndte. Så i '87 begyndte vi igen at spørge, for nu kunne vi ligesom forstå, at der var ved at åbne sig en sprække. Men det var meget svært at få lov at få tilladelse, fordi systemet var sådan, at hvis man var gæst i Sovjetunionen, så skulle der være en organisation, som havde ansvaret for én. Og hvis man var turist, så var det Intourist. Og hvis man var sportsperson, så kunne det være en sportsforening. Men vi var forfattere, og vi endte så med at spørge den sovjetiske forfatterforening, som på det tidspunkt var en meget magtfuld organisation. Og der var vi så heldige at møde nogle personer i forfatterforeningen, som gerne ville have, at der blev rapporteret sandt om deres land. De havde haft besøg af danske forfatterdelegationer, blandt andet Dea Trier Mørch, og da hun så kom hjem, så sagde hun, at alt var godt i Sovjetunionen, og det var det simpelt hen dødrætte af. Så det, at vi ikke var kommunister, det var det store plus.

Bjørn: Ja, så de blev jeres sponsor på en eller anden måde, hvis man kan sige det sådan?

Hjalte: Ja, så det fungerede på den måde, at Sovjetunionens forfatterforening var så dem, der skulle spørge politiet og militæret og andre organisationer, for at vi kunne få den tilladelse, som skulle til, for at vi kunne køre ind på motorcykler. Og faktisk var der ingen fra Vesten, der tidligere havde fået tilladelser til at køre selv rundt i Sovjetunionen på motorcykel.

Bjørn: Og Hjalte, undskyld mig, jeg har jo også rejst meget derovre - det var så senere end jer. Men hele det her cirkus med tilladelser, hvor man må være, hvor man ikke må være, var formentlig også det, I stødte ind i ret hurtigt?

Hjalte: Jo, fordi da de så - for lige at gøre en lang historie kort - til sidst fik en tilladelse, så var det ikke bare et visum til Sovjetunionen. Overhovedet ikke. Det var: Den dag skal I være i den by i det hotel. Den dag skal I være i det hotel eller den campingplads og så videre og så videre. Og der var ikke noget med, at vi kunne være hjemme hos private. Sovjetunionen var, som alle ved jo, selvfølgelig dette her gigantiske nærmest kontinent. Så vi havde fået lov til at rejse fra Leningrad, som det hed, til Tbilisi til i Armenien. Det, der var videre østpå, mange tusinde kilometer videre ud, det var lukket land. Så den første tilladelse var til nogle bestemte byer, hvor vi så kunne ende i Jerevan. Da vi så var kommet i gang med turen, så spurgte vores venner der i forfatterforeningen så igen militæret og politiet, om vi kunne få tilladelse til at køre videre østpå. Og de havde ikke fået svar. Der gik flere måneder. Så til sidst fik de et svar fra politiet, at vi godt måtte køre videre østpå. Men vi havde endnu ikke fået svar fra militæret. Og så tog de her kvinder i forfatterforeningen risikoen og sagde, "Prøv at tage afsted." Og mens vi var ude i Sibirien, så kom endelig svaret fra militæret, at de ikke ville give os tilladelse. Og så sad de her kvinder i forfatterforeningen og krydsede fingrene for, at der ikke skete noget, fordi hvis vi lavede ballade, så var det dem...

Bjørn: Ja, det var deres navn, der stod på papiret.

Hjalte: Ja, så var det dem, der fik ballade. Så for nu at gøre den historie færdig, kom vi jo så til sidst tilbage til Moskva, og vi havde ikke lavet ballade. Og vi kom i sovjetisk

statsfjernsyn, vi var i alle aviser og så videre, så alle vidste, vi havde været i Sibirien. Men fordi der ikke var sket noget, så var der ikke nogen, der sagde noget.

Bjørn: Og nu skal vi afsted på tur, Hjalte. Vi starter i Tallinn. I kommer ind i Tallinn, som er den første by. Og I kommer jo midt i en forandring.

Hjalte: Det er det. Vi kom der om sommeren. Vi var kommet med færgen fra Stockholm til Leningrad og så med motorcyklerne, og det var helt uvirkeligt de første kilometer. Der var ikke noget problem med at komme gennem tolden, fordi vi havde det her lille stykke papir. Og det var også før det digitale. Det var bare sådan et lille stykke papir, hvor der stod et stempel, "Ja, I må godt komme ind." Og det var det, som var stort set umuligt at få. Så vi kørte mod Tallinn.

Som sagt, så kunne vi køre på nogle bestemte dage nogle bestemte steder, og vi havde så fået at vide, at forfatterforeningen ville bestille overnatning for os. Og vi skulle så være på en campingplads i Tallinn, hovedstaden i Estland. Og vi kom der hen på aftenen og sagde, "Her er vi. Og goddag, goddag." Og så den her pige, der var i receptionen, hun var simpelthen ved at falde ned fra stolen, fordi hun sagde, "Jamen, jamen, jeg har ikke hørt noget fra forfatterforeningen. I er simpelthen de første, der kommer, bare som almindelige turister uden at have bestilt i forvejen." Så det var simpelthen så stort for hende, fordi det var et bevis på, at tiden var ved at ændre sig. Pludselig kom vi ligesom som den fysiske virkeliggørelse af forandring. Og det mødte vi jo mange gange, at vi blev en slags symbol eller det praktiske bevis på, at ting var ved at forandre sig. Og det var faktisk meget gribende mange gange.

Bjørn: Jamen, Hjalte, nu håber jeg ikke, jeg foregriber alt for mange historier, men jeg har jo selvfølgelig også læst jeres bog og endda to gange, tror jeg... Altså, I møder nogle folk, der aldrig har mødt rejsende? Og det her er altså i slut 80'erne. Altså, det er jo ikke 200 år siden, vel?

Hjalte: Ja. For eksempel kom vi kørende en dag, og vi havde jo de her motorcykler, Honda, sådan nogle store, fine motorcykler, ikke? Og vi havde rødt motorcykeltøj på og var meget opsigtsvækkende. Og så stod der en gammel kone inde i en mark. Og så var vi standset, fordi vi skulle et eller andet. Og så kom hun hen, og så sagde hun, "Gud! I er vel ikke spioner?" Det var sådan det eneste, hun kunne forestille sig med udlændinge, at det måtte være spioner.

Bjørn: Ha ha ha! Hjalte, vi har en lang rejse foran os og utroligt mange møder med mennesker. Så jeg havde jo givet dig den lektie, at vi skulle dykke ned i nogle forskellige slags historier og nogle forskellige scener og forskellige møder med mennesker. Så det er dem, vi hopper ned i nu her. Og den næste er, at vi skal til Ukraine, hvor I kommer ned igennem en landsby, som ligner noget fra 20'erne?

Hjalte: Jo, altså... Og så skal man jo også lige forklare, at foran alle byer er der en politikontrol. Så de kontrollerer al trafik ind og ud af alle byer i Sovjetunionen. Og man skal ned i fart og vise sin tilladelse, og så kan man lov til at køre ind i byen, og bagefter kan man få lov til at køre ud på landevejen igen.

Bjørn: Og det gælder også de lokale?

Hjalte: Ja, alle skal standse. Men det vi så oplevede i '88 var, at det system er ved at bryde sammen, og derfor tænkte vi, "Nu tager vi sgu chancen, og så drejer vi fra og kører ned ad en lille markvej ned til en af de kolkhoz, altså en kollektiv farm." Fordi der var ikke en bil, der fulgte efter os. Altså, vi blev kontrolleret på den måde. Så vi begyndte at blive mere og mere trygge ved situationen på den måde, at vi kunne tillade os at tage nogle chancer. Så vi kommer ned ad den her mudrede jordvej ned til en kolkhoz, som er i virkeligheden en lille landsby med nogle store længer, hvor de har de fælles stalde og lader og så videre og så videre. Og det er jo sådan nogle sindssygt primitive bjælkehytter. Og vi tænkte, at vi må hellere spørge kolkhozformanden, om vi kunne få lov til at overnatte der. Men han var ikke på kontoret. Og det var jo med sådan en lille Lenin dér på pladsen foran alle de her røde faner og sådan noget. Altså, hele det dér sovjet-/kommunistoverflade var der stadigvæk. Men det, vi oplevede, var jo, at nedenunder var der faktisk ingenting. Så så stod vi der og kiggede på hinanden, og så kom der en fyr forbi og sagde, "Hvad laver I her?" Og vi kunne snakke lidt russisk. Det var fuldstændig afgørende for at kunne få den der kontakt.

Bjørn: Du havde haft russisk i gymnasiet eller et eller andet?

Hjalte: Ja, men min russisklærer ville nok ikke sige, at det betød så meget. Ha ha! Men vi lærte også lidt undervejs. Men det var rigtig vigtigt at kunne lære russisk, så vi kunne forklare, at vi kom fra Danmark og bla bla bla. Og så sagde han, "Jamen, I kan komme

med hjem, så kan I overnatte her." Fordi mange russere var slet ikke klar over, at det egentlig var forbudt for dem at have udlændinge. Mange steder sagde de, "Hvorfor har der aldrig været udlændinge, der er kommet ned og kigget på os?" De var ikke klar over, at det var forbudt for udlændinge at komme ned til dem. Så vi kom hjem til de her mennesker, og vi fik motorcyklerne bugseret ind. Og vi så deres gris, der stod sammen med en ko. Og selvom de havde i princippet alle sammen arbejde på kollektivbruget, så havde de også lidt privat, og det var dér, al indsatsen blev lagt, selvfølgelig.

Bjørn: Formentlig fordi ellers ville de simpelthen ikke have hverken penge eller mad til at overleve, hvis de kun arbejdede på kollektivlandbruget.

Hjalte: Nej. Og produktiviteten var så sindssygt lav. Men de viste os lidt, hvordan det hele foregik. Og så kom vi ind i huset, der var to rum med en ovn i midten. Der var ikke indlagt vand. Der var ikke noget toilet eller noget som helst. Der var lige akkurat elektrisk lys. Og så diskede de jo op, og så begyndte så det måltid dér. Og de brugte heller ikke tallerkner. De langede allesammen fra det samme fad. Det må have været ligesom... Ikke som 20'erne, men som 1850'erne eller sådan et eller andet.

Og så mens vi sad og spiste der og prøvede at holde en samtale i gang, og børnene spiste. De er gode til den der situation med at komme ned til nogle fremmede mennesker, så de kunne godt lide honningen og smagte på de sure agurker, og hvad der nu ellers var. Så pludselig banker det på døren, og så kommer så kolkhoznæstformanden, som en kvinde, og skulle vide... Fordi det var selvfølgelig rygtedes fuldstændig, at der var de her mennesker. Det siger sig selv. Og så mens hun begyndte at spørge, om vi havde lov og sådan noget, så kunne jeg se, at der kom så folk med ind, og de stod sådan og lavede grimasser bagved, "Hun er skør!" Og vi kunne se, at de havde overhovedet ikke respekt for hende.

Men det, der så reddede situationen, det var, at vi aftenen før havde været på en campingplads, og der havde vi fået lavet et interview til en sovjetisk avis. Eller faktisk var det lidt længere før, men der var så nogle mennesker, der mødte os og viste os den avisartikel, hvor vi var omtalt. Og det udklip havde vi så fået. Så det kunne jeg så trække op af lommen. Og da denne her næstformand så, at vi var i en sovjetisk avis, så kunne hun forstå, at der måtte være nogle meget højtstående personer i et eller andet fjernt kontor i Moskva, som på en eller måde havde noget med os at gøre. Så bakkede hun fuldstændig ud. Så var det helt i orden. Og så sad vi der og spiste, og så til sidst fik vi så ægteparrets seng. Der var ligesom en hængekøje. Den var så blød, og det var umuligt

at sove, og der rumsterede alle mulige lyde og sådan noget. Men det var jo en fantastisk oplevelse, og det sagde også noget om, hvor gæstfri russerne er, og hvor meget det dér sindssyge system i virkeligheden var både ved at bryde sammen, men også i modsætning til den almindelige russer.

Bjørn: Hvad sagde børnene? Jeg ved godt, at det glemte jeg næsten at sige starten: I har været på en lang familierejse, også inden den her Sovjetrejse, hvor I rejser igennem Sydamerika, så børnene var jo vant til at rejse. Hvad siger de til at komme ind i sådan et hus i Ukraine, hvor alting ligner noget for 100 år siden?

Hjalte: Jeg vil sige, at dels er de meget modige, kan man sige, fordi det slår dem ikke ud at komme ind i sådan nogle fremmedartede omgivelser. Og så er de også 100 procent solidariske med deres skøre forældre, så de tænker ligesom, at det er nok okay. Og så mærker de også - og det er noget af det, tror jeg, de har fået ud af rejserne: De har fået menneskekundskab, ligesom fået en fornemmelse af, at selvom omstændighederne kan være anderledes, så er de allerfleste mennesker gode mennesker. Så de har en stor tillid til at I sådan en situation er vi der, fordi de vil os det godt, det her værtspar, som har inviteret os ind.

Bjørn: Vi har brug for hjælp, og det får vi.

Hjalte: Ja, og ligesom at der ingen grund er til at være bange for fremmede mennesker. Det er også derfor - i parentes - at vores bog jo om denne tur hedder "Hos fremmede venner," fordi de var der altid. Selvom de både var fremmede, var de også venner.

Bjørn: Hjalte, vi skal videre til et af de steder, som jeg virkelig har glædet mig til at tale om, og det er jo, fordi det også er et af de steder, som jeg har besøgt flere gange, og som ligger meget tæt på mit hjerte. Og det er Kaukasus, det er Sydkaukasus, og det er det nordlige Georgien. Det må så være lige inden den åbningsscene, du startede med, hvor I forsøger at få benzin. I er på vej op i de her svanetiske bjerge?

Hjalte: Ja, det er sådan, at Kaukasus er jo ligesom Alperne, de er bare tusind meter højere, og så er der ingen alpehytter. Og det er fantastisk smukt. Det må være et af de smukkeste steder på jorden med de her enorme, grønne bjerge og så sneen deroppe. Og der er så faktisk mange små folkeslag i hver lille, isolerede dal. Den højeste dal er

svanfolkets dal, Svanetien. Og den er meget berømt, fordi den er så afsides. Og det var den også. Og vi havde også søgt om tilladelse til at køre derop, da vi lavede hele denne her rute, men det havde vi ikke fået lov til. Så vi vidste godt, at vi var sådan lidt uden for lands lov og ret, da vi kørte derop.

Da vi så ved hjælp af politiet havde fået benzin, så vidste vi, at vi kunne køre 500 kilometer eller sådan noget med vores benzin, ekstra dunke og så videre. Og så kommer man op. Der er en by i det her område, der hedder Mestia. Det er ligesom hovedbyen, og den er ikke særlig stor, altså 5-6.000 mennesker maks. Og det, som er helt fantastisk specielt og sindssygt fotogent, det er, at de i middelalderen har bygget tårne. Så hver familieklan har bygget et tårn som et forsvar. Så man ser de her... På dette tidspunkt tror jeg, der var måske 40 tårne i Mestia, som rager op over gårdene. Gården er et hus, og så stikker der så de dér firkantede tårne op, og så har du bjergene bagved. Det er fantastisk flot. Og der fik vi så igen også nærmest bare ved at stå på gaden kontakt med en fyr, som kom med sådan en slæde. Der var engang hjul. Det var en slæde med hø på. Han havde været oppe ad de dér sindssygt stejle marker og skulle så hjem i gården med hø til vinteren. Men vi kunne godt komme hjem til ham og bo der. Og så skulle vi jo selvfølgelig også se sådan et tårn.

Bjørn: Okay, familien havde et tårn?

Hjalte: Ja, der var simpelthen et tårn i hans gård. Og det var ikke bare sådan lige at komme ind i tårnet, fordi de første to etager er massivt sten, som man ikke kunne bryde ind i, så man skulle have en stige op på taget, hvor der så var den første dør. Ha ha ha! Og så klatrede vi så op fra det ene stokværk til det næste op igennem det her tårn, som har været måske 15 meter højt. Det var et højt tårn. Og så til sidst på den allerøverste etage, der er skydeskår, og så begyndte han så at forklare her, hvordan de havde ligget deroppe og skudt. Og dengang det blev bygget, var det jo ikke med skydevåben, der var der med bue og pil, ikke?

Bjørn: Kastede sten ned i hovedet på folk.

Hjalte: Ja. Og der kunne de så, hvis de blev angrebet, så kunne de selvfølgelig blokere denne dør, og så havde de et forråd, og så kunne de være i det dér tårn i sikkerhed. Og han forklarer jo løs på russisk, og Emil forstod noget af det, men han kunne ikke helt forstå, hvem var det egentlig, de sad og skød over på, for der var jo alle de her tårne.

Og så forstod jeg så, at det var jo naboen, de skød over på. Og Emil tænkte, "Nej, det kan ikke være rigtigt." Men jo, det var blodfejder mellem de forskellige klaner. Så når det gik galt, så lå de simpelthen deroppe og kunne forsvare sig mod naboen. Ha ha ha!

Bjørn: Men Hjalte, fortæl den historie - for den kan jeg huske, du også har fortalt mig for mange år siden - med den her kaukasiske gæstfrihed, hvor de også tester en fremmed. Jeg kan huske, du har skrevet det i bogen.

Hjalte: Det var faktisk ret alvorligt. Men nu skal jeg nok fortælle historien. Vi var sådan lidt uden for det, fordi vi kom som en familie. Det er meget vigtigt. Altså, i sådan et samfund har manden og kvinden totalt forskellige roller, så det at komme som en familie er meget afvæbnende. Når du kom alene på din cykel, så var det noget helt andet. Så ville de spørge dig - eller det ville de i hvert fald have gjort, hvis det var 100 år siden. Så ville de tage enormt godt imod dig, beværte dig på alle mulige måder, og så skulle du så sove i en bestemt seng. Og når du så trak dynen til side, så ville den smukkeste unge kvinde fra familien ligge i den seng. Og så var det så op til dig, hvad der så skulle ske. Men om morgenen når du så skulle tage afsted, hvis du havde rørt hende, så kom du ikke levende væk fra huset.

Bjørn: Så det er en knivsæg, den der gæstfrie balance.

Hjalte: Så der var stor gæstfrihed, men man skulle også vise, hvordan man skulle opføre sig. Desværre lå der ikke nogen kvinder i vores seng.

Bjørn: Men hvor er det fantastisk, at Emil også lige skal høre, "Far, hvad sker der her?" Var det sådan, Hjalte, at du også tænker, at det med at have børnene med... At de så nogle andre ting, de spurgte om nogle andre ting, som I ikke ville have?

Hjalte: Jo, altså, jeg vil sige, at også igennem forfatterforeningen lærte vi nogle børn at kende, som de blev gode kammerater med, og vi var også ude at besøge skoler og sådan noget. Og jeg tror hurtigt, at både Emil og især Ida ville lynhurtigt ligesom have fundet ud af at manøvrere i det system og blive god til at leve der. Der er en episode, som jeg kan fortælle, med Ida. Nu rykker vi lige for et øjeblik helt ud i Sibirien, og det er blevet vinter, og det er iskoldt, og det er meget svært at få noget at spise.

Bjørn: Og hun er ni år gammel.

Hjalte: Ja, hun er ni. Emil er tretten, og Ida er ni år gammel og. Mad er et stort problem i det hele taget i Sovjetunionen, fordi der bliver produceret for lidt, og transporten er dårlig, og alt fungerer dårligt. Så derfor var vi henvist til at spise næsten hver dag på sådan en slags folkekøkkener, der hedder stolovaya, hvor maden var ekstremt dårlig. Men en af de ting, som de havde, som faktisk var rigtig lækker, det var en slags creme fraiche, der hedder smetana. Og det var også en vigtig kilde til at holde varmen der i kulden. Og vi kommer ind i den her stolovaya og vil godt have det her sur fløde. Og Ida ser, at der er en mand, der sidder med et tomt glas, og man kan se, han har spist det der. Og så går hun op til disken. Hun kunne på det tidspunkt så meget russisk, så hun kunne godt bestille smetana. Og så denne her kone siger, "Det har vi ikke."

Bjørn: Der står sådan en rigtig sur Sovjet-kvinde bag skranken. Jeg kan lige se det. Ha ha ha!

Hjalte: Jo, og hun har sikkert et liv, der gør det meget forståeligt, at hun er meget, meget sur. Men det er en anden sag. Ida kan se, at han har fået smetana, og hun siger, "Nej." Så siger hun, "Det kan ikke passe," og så marcherer hun ud i køkkenet, og så kan hun se, at der står en gryde med smetana. Og så siger konen, "Nej, hun serverer det ikke, fordi det står ikke på menuen for i dag." Og så begynder folk jo ligesom at følge med i denne her episode, der sker, og så siger de, "Skriv det nu på!" Og så ekstremt sur og modvillig skriver konen det dér på, "smetana". Og så får Ida så en bakke med fire glas. Og så på vej ud af køkkenet snubler hun, og alle fire glas falder på gulvet og går i stykker. Så forstår vi, at det var ikke lige den dag, vi skulle have smetana. Men hun var altså en lille isbryder.

Bjørn: Sikke et gåpåmod. Det husker jeg også flere gange i bogen, Hjalte, at når du skal ind og spørge efter et eller andet, så går hun med.

Hjalte: Ja, ja. Det gør hun.

Bjørn: Hjalte, vi hopper tilbage til Svanetien. I kører jo videre op i bjergene op til Ushguli, som er den her lille landsby, der ligger i 2,500 meters højde.

Hjalte: Ja, det er den øverste landsby, en meget lille landsby. Og faktisk da vi kom der i '88, havde der været nogle meget store sneskred, så der var mange tage, der var ødelagt og sådan noget, men de var ved at blive repareret igen.

Bjørn: Europas tredjehøjeste bjerg Shkhara ligger som et bagtæppe bag hele byen, og Elbrus ligger lidt længere henne.

Hjalte: Ja, som er det højeste.

Bjørn: Det er et magisk sted.

Hjalte: Ja, Og når man så kommer til den her landsby, der rejser bjergene sig bagved, og så ligesom den sidste bygning, der før det, er så en lille bitte kirke og et lille kloster, som vi så gik op til. Og der er det også bevægende på en måde at tænke på, at det var kristendommens yderste forpost. For Georgien var jo et af verdens ældste kristne lande sammen med Armenien med statskirke fra det fjerde århundrede. Og på den anden side af isen inde i Nordkaukasus er de jo muslimer. Så det var ligesom grænsen mellem de to religioner, det var den sne dér. Det var et fantastisk, helt enestående flot sted.

Bjørn: Og I har jo en noget dramatisk dag, som sikkert - også hvis du havde været en anden end den, du nu er, Hjalte - havde været kogt op til en rigtig farlig scene. Fordi I kører ned ad bjergene igen efter mødet med landsbyen i Ushguri og skal krydse en gletsjer på motorcyklen.

Hjalte: Ja, fordi den her jordvej, vi så skal køre videre på ud af bjergene igen... Så kommer vi rundt om et sving på de her meget stejle bjerge, og så kan vi se, at vejen går ned i en slugt, og så skal den fortsætte ud igen. Og nede i bunden af slugten er der is. Det er ligesom en lille minigletsjer, der går hen over vejen, så vi ikke kan komme igennem det. Og der ville vi skulle køre cirka 400 kilometer ned ad bjerget og tilbage i lavlandet op for at komme op på den anden side af den her is. Åh ha! Vi parkerer motorcyklerne lige før isen der, og så kan jeg se, at den danner ligesom en naturlig, lille bro af is og sne hen over bækken, der løber nedenunder. Det smelter jo. Vi er stadigvæk om sommeren der. Og jeg går ud, og den kan godt bære. Jeg hopper et par gange, og der sker ikke andet end, at jeg glider og vælter. Jeg sætter mig på røven og tænker, "Åh, mon ikke..." Nina siger, "Det går ikke." Men jeg siger, "Jo, jeg tror, den godt kan holde."

Der er to problemer med at gøre det. Det ene er, at den kan brase sammen, og så vil der være flere meter ned i bunden af denne slugt. Men det er også det, at den skråner til alle sider, så det er meget, meget svært at holde den på oppe på den der skråning. Og der går Emil hen. Nina har jo et videokamera med, så hun laver faktisk en tv-serie for hele denne rejse, hvor hun selv filmer, hvilket også er meget svært, fordi hun skal hele tiden prøve ikke bare at tage os bagved, men være foran. Det er så en sag for sig. Men Emil får videokameraet og klatrer ned, så han kan filme det nedefra. Og man ser, hvordan det drypper. Motorcyklen kører op over. Jeg tager jo god fart på, fordi den er stejl og skal op og så ned. Og der sker jo ikke andet end, at den skrider ud til siden, og jeg kan lige akkurat holde den. Og jeg kan godt se, at det er altså lidt svært det her, fordi hjulet pisker bare rundt. Vores redning er så, at der går en mand og slår hø med sin le oppe på en mark bagved isen der. Og han kan godt høre det der motorlarm, og så kommer han løbende ned ad den stejle side. Og så forstår han jo godt, hvad vi vil. Og så kommer han. Og han er bare bomstærk. Og så får han simpelthen støttet, så motorcyklen kommer over og bagefter Ninas motorcykel. Jeg er fuldstændig udmattet, og han er skal bare op og slå med leen igen.

Bjørn: Han har set værre ting.

Hjalte: Ja. Så det var... Jeg tør slet ikke tænke på, hvad der var sket, hvis den ikke havde holdt. Men der var heldet bedre end forstanden.

Bjørn: Ja, ja, og så fortsætter dramaet jo faktisk lidt, Hjalte, fordi I også et andet sted i Kaukasus kommer ned til Baku i Aserbajdsjan og har en drøm om, at I skal krydse Det Kaspiske Hav på de her - må vi nok kalde dem - noget tvivlsomme færger, der går over til Turkmenistan på den anden side af Centralasien. Og der ryger I jo faktisk ud i rigtig ballade.

Hjalte: Ja. Baku ligger øst for Jerevan, så der har vi den her lidt mindre præcise tilladelse. Der står bare "Baku." Og egentlig er det ikke specificeret, at det er på motorcykel. Men for at komme til Baku, så er vi kommet igennem Nagorno-Karabakh, som på dette tidspunkt var i undtagelsestilstand. Altså, så sent som i år har der været en meget, meget blodig krig mellem Armenien og Aserbajdsjan på grund af Nagorno-Karabakh. Men det var begyndelsen til dette problem. Så verdenspressens opmærksomhed var på det her. Men vores armenske venner havde sagt, "Det skal I prøve," og vi havde fået en

adresse oppe i Stepanakert, som er hovedstaden i Karabakh. Men da vi kom ind, så kunne vi godt mærke, at det var alt for farligt, og der ville lynhurtigt komme så meget opmærksomhed omkring os. Så vi kørte igennem og kom ud på den anden side og ind i Aserbajdsjan på denne måde.

Og det er lidt vigtigt for at forstå den anden historie, som du sikkert siger, fordi vi kom så ind ad bagvejen til Baku. Og vi kom så til Baku, og i Baku boede vi hos nogle meget rige mennesker, og især var vi sammen med deres søn i tyverne, som var sådan lidt en playboy. Nassim hed han. Utroligt sød. Hver morgen fik vi kaviar, og Emil og Ida var ikke klar over, hvor sindssygt eksklusivt det var, så de smurte bare et tykt lag kaviar på hver eneste stykke brød og sad og gumlede det. Det var bare Baku-morgenmad.

Bjørn: Nu havde de spist smetana den sidste måned, så...

Hjalte: Ja. Nå, men vi skulle så prøve at komme videre, og som du siger, så ville vi med den der færge. Og vi tænkte, at Nassim kunne godt købe de billetter, men det ville være et problem, når vi så dukkede op som udlændinge. Så vi ville ikke risikere, at han fik problemer. Så vi spurgte på det rigtige kontor, som var et turistkontor i et Intourist Hotel, sådan det store, fine hotel i Baku. Og damen der sagde, det var helt umuligt som turist. Det var lukket. Det var forbudt. Det var et ord, vi lærte meget hurtigt. Det andet var ombygning. Ting fungerede ikke, så det var under reparationen. Nå, men allerede inden mig og Nassim var kommet ud af hotellet, så var der sådan en mand, der kom og prik-kede mig på skulderen og sagde, "Følg lige med ind til det her kontor." Og op ad trapperne til dette prangende Intourist Hotel og så ind i et kontor. Og så sagde han, "Vi skal lige snakke sammen." Fordi hvordan var vi kommet til Baku? Det kunne han ikke forstå, at vi var her med motorcykler, fordi det var ikke tilladt.

Bjørn: Hvem var han?

Hjalte: Jamen, det kunne jeg så forstå, og det kunne Nassim selvfølgelig også forstå, så det gik meget hurtigt op for ham, at det var KGB. Og det forstod vi så også, at bag den der turistfacade, der var KGB, og resten var prostituerede. Det var ligesom det, der mødte turisterne. De vidste ikke, at det var det, de stod over for, men det var altså KGB-agenter og prostituerede. Nå, men de begyndte at forhøre os og sagde, at det var ulovligt. Og de kunne ikke forstå, hvordan vi var kommet til Baku. Jeg sagde, vi var kørt ind ad hoveddøren. Men han sagde, at der ville vi være blevet stoppet. "Jamen, de stoppe-

de os ikke. Jeg ved ikke hvorfor, men vi kunne bare køre igennem." Og de blev ved, og de blev ved, og de blev ved. Og så til sidst sagde de, at nu måtte vi komme igen efter to timer senere, fordi så skulle han lige ringe og høre med Forfatterforeningen eller jeg ved ikke hvad. Og så kom vi tilbage, og vores ven Nassim var så rasende, fordi sådan kunne man ikke behandle udlændinge, gæster, og det var bare så nedværdigende med de der KGB-folk. Da vi så kom tilbage, så blev vi vist ind i et andet kontor, og så sagde han, "Det er et godt tegn, fordi det er et mindre kontor, så nu er sagen degraderet." Det vidste han lige. Og så til sidst måtte de ligesom også... De kunne ikke bevise, selvfølgelig, hvordan vi var sluppet gennem hoveddøren, for det var vi jo altså heller ikke.

Bjørn: Du holdt fast i den der historie.

Hjalte: Og de kunne heller ikke bevis det andet. Og det var vi faktisk flere gange.

Bjørn: Men I kommer jo ikke med den færge, der?

Hjalte: Nej, vi fik ikke billetterne, så vi måtte så flyve med motorcyklerne som bagage. Og det gjorde vi faktisk flere gange med de der Aeroflot-fly. Der var jo ikke sådan noget med bagage. Det var ud på landingsbanen, og det var et passagerfly, og så blev de så løftet op og kuret ind i bagagerummet. Og der var én gang, hvor vi skulle fra Centralasien til Sibirien. Der var de ikke sikker på, at der var plads, fordi lastrummet var fyldt af blykister, der var fra soldater, der var blevet dræbt i Afghanistan, som var på vej hjem. Men vi fik lige skubbet kisterne lidt til side, så motorcyklerne også kom med.

Bjørn: Ej, nej, nej, Hjalte.

I kommer til Usbekistan. I kommer vel til Aralsøen? Nu er jeg i tvivl om, hvor meget sø der er tilbage.

Hjalte: Ja, vi kom faktisk ikke helt ud til søen, fordi det store problem for søen er jo, at den er ved at forsvinde, blandt andet fordi man bruger vandet til bomuld.

Bjørn: Det er det her grænseland mellem Usbekistan og Turkmenistan i Centralasien.

Hjalte: Vi havde igen en tilladelse til at køre på nogle bestemte steder, og vi var så i tvivl om, vi skulle prøve at køre helt ud til der, hvor man så vandet. Men vi besluttede, at

vi hellere ville prøve at besøge nogle landsbyer. Men vi kom over floden, som på dette tidspunkt stadigvæk havde vand i sig. Og så skulle vi finde en lejrplads, og det var en af de gode ting ved at rejse på den her måde. Det var, at vi havde jo telt med, så vi har ligget i telt rigtig mange gange, selvom det også var ulovligt. Og vi måtte nogle gange køre lidt langsomt og lidt skjult. Og her i ørkenen kom vi så ned i en lavning og fik teltet sat op og lavede bål og havde jo en vidunderlig aften. Og det var helt klart det, som Emil og Ida allerbedst kunne lide. Det var campinglivet. Og det blev så især helt ekstra vidunderligt, da vi kom til Sibirien.

Bjørn: Ja, og skal vi til Sibirien nu? Jeg havde håbet på, at vi lige kunne stoppe i Fergana, som er i den østlige del af Usbekistan. Den her Fergana-dal, hvor der også har været konflikt mange gange.

Hjalte: Jo. Den oplevelse, som jeg vil fortælle om her, var ikke hængt op på de der konflikter mellem de nationaliteter og sådan noget. Men vi havde læst i en avis i Moskva om, at der var en mellemrangerende kommunistleder, som havde lavet sit eget lille terrorregime i en dal. Og byen, han havde, hed Gurumsaray, og han hed selv Adilov, den her fyr. Og på det her tidspunkt blev han arresteret, fordi han havde simpelthen terroriseret en hel dal med sådan en slags tvangsarbejde. Der gik alle mulige historier om, hvor frygtelig han havde været. Og på det her tidspunkt var vi så 2.000 kilometer uden for vores tilladte rute.

Bjørn: Okay. Ha ha!

Hjalte: Men vi kom så til den her landsby og standsede ved det lokale tehus, hvor vi sad og skulle lige mærke stemningen. Og der kom så straks en kødrand af folk, der så på de her motorcykler og de her fremmede. Og vi kiggede lidt på hinanden, og så sagde jeg ligesom, "Ja... Hvordan går det her i Gurumsaray? Har der været problemer før?" Jeg prøvede at nærme mig. Og så kunne vi godt mærke, at der var nogle, der gerne ville fortælle om, at der havde været nogle forfærdelige problemer. Og jeg kunne ikke lade være med at nævne navnet Adilov. Og der var så nogle, hvor man kunne godt se, at for dem var det nærmest det onde selv, hvad han havde gjort. Men der var også nogle andre, som sagde, at det var ikke rigtigt, hvad der stod i Moska-aviserne og sådan noget. Og så sad vi så der. Og så var der nogle drenge, som ligesom vinkede lidt. Og så sagde de, "Vi kan godt vise jer, hvor han boede."

Og så fulgte vi så med ned. Og sådan nogle huse i Centralasien er ligesom muslimske huse. Det er sådan en mur. Der er ikke nogen vinduer eller noget ud mod gaden. Og der var bare en grøn port, som var lukket. Og så kan jeg huske, at så sagde Emil, "Lad os prøve at banke på." Fordi det var ligesom for tyndt bare at se den grønne dør. Så vi bankede på, og så blev den åbnet, og så kom der en ung kvinde, som faktisk også kun en lille smule engelsk. Så spurgte vi, "Er det Adilovs hus?" "Ja, ja, det er det. Og bare kom indenfor." Og så kom vi så indenfor. Og vi havde lavet et lille fotoalbum med russiske undertekster, der fortalte om lidt om Danmark, og hvem vi var og sådan noget. Det var en enormt vigtig ting, som vi altid viste, så de kunne forstå lidt om, hvem vi var. Men vi sad så der på sådan en stor siddebriks, hvor de sidder med korslagte ben og drikker te. Og vi fortalte lidt. Og så kom der så en gammel kone, som så viste sig at være Adilovs kone.

Og situationen udviklede sig så på den måde, at de syntes, at de skulle fortælle os, hvor uretfærdigt de var blevet behandlet. At det var ikke rigtigt, at Adilov havde en stor skat, og nu havde det russiske politi gravet i flere år hele landsbyen. De har ikke fundet noget, og det var, fordi der var ikke nogen. Og han var slet ikke særligt rig og alt sådan noget. De viste os hele huset, og så gik vi gennem hele huset, som ikke var noget prangende hus på nogen måde. Det har vi så senere fundet ud af, at han havde så flere andre huse. Men de ville gerne fortælle deres side af historien. Og så til sidst sagde de, "Jamen, det der med hans kælder var heller ikke rigtigt."

Bjørn: Torturkældrene.

Hjalte: Ja. At han havde sine egne fængsler, hvor han torturerede folk. "Vi vil godt vise jer det." Der var så en mand, der kunne følge os med ned i de der torturkældre. Nu måtte vi ligesom gå linen ud, ikke? Og der kan jeg huske, at der var Ida så hurtig. Vi havde ikke fået båndoptageren med, men "Far, jeg går lige ud." Og så løb hun hurtigt ud og fik hentet det, fordi det her skulle altså optages på båndoptager. Og Nina havde jo det her videokamera også. Og så kom vi over gaden, og så var der sådan en stor udgravning lige ved siden af partihovedkvarteret. Det er jo sådan et stort hus med et kæmpe tårn. Og så kom man ned ad en stor skrænt ned, og så var der sådan en tunnel med beton. Og så kom man ind i de der længere og længere tunnelgange med sådan en rungende beton. Og så påstod de, at det var bare lavet som frugtlager. Men det havde vi så fået at vide, at en af straffene var, at der kom folk ned på strafarbejde, og de måtte ikke blande betonen med maskiner. Det skulle gøres i hånden som en ekstra straf.

Og så mens vi gik der, så kom vi også ind i den gang, hvor cellerne var. Vi kunne se de der fangeceller, han havde haft, som de ikke rigtig forklarede hvad var. Og der var så-dan halvfærdigt med store udluftningskanaler og sådan noget. Og så til sidst kunne vi så se, at langt væk i den her tunnel kom politiet ned, fordi det var så rygtedes, hvad der foregik.

Bjørn: Åh nej!

Hjalte: Inden de nåede hen, så havde Nina været så hurtig at få kassettebåndet ned i motorcykelstøvlen. Og så kom de så hen. Og det var så to lokale politibetjente. Så spurgte de, "Har I filmet det?" "Nej, nej. Vi vidste ikke, hvad det var, med de der menne-sker sagde, "Vil I ikke gerne se det?" "Men det er forbudt at være hernede. Nu må I komme med op til politiet." Og så kom vi op, og i en af de Adilovs store villaer var så den russiske efterforskningschef. Man kan godt se, at han blev vækket, og han var enormt sur og ligesom, "I må ikke være her!" Han var ikke interesseret i at gøre mere. "I skal bare væk, så jeg kan sove videre!" - nærmest.

Bjørn: Og så var det afsted!

Hjalte: Og så afsted! Og så kørte vi ligesom 100 kilometer, og så standsede vi. Både Emil og Ida grinede, "Huha, der fik vi godt nok..." Og så kom vi lang tid senere faktisk tilbage til Moskva, til den her store Moskva-avis og fortalte om det der. Og de syntes jo, det var helt utroligt, at vi havde været nede i de der, fordi det var helt forbudt for folk at komme derned.

Bjørn: Hjalte, I kommer til Sibirien - langt ud i Sibirien ud til Bajkal.

Hjalte: Det gør vi. Og det var jo lige på det sidste i efteråret, og det var sindssygt smukt med de her træer, der nu var i efterårsfarver, og Bajkalsøen, som jo er lige så stort som et hav og spejlede de der træer. Det var gudesmukt og iskoldt. Og det var simpelthen bare alle tiders. Vi havde nogle fantastiske campingoplevelser, men vi havde også op-oplevelser med folk derude. Igen folk vi træf på gaden, som inviterede os hjem til dem fle-re gange. Og især et ungt ægtepar, som boede i et gammelt hus. Han viste os der, hvor han arbejdede, som var sådan en varmecentral, der bare var et søle af kulstøv og rust og vand. Og det var simpelthen bare så forfærdeligt. Men han fik fri, fordi nu havde han

fået besøg, og så kunne han tage ud med sine venner på en lille weekendtur. Og det var med telt ude ved en flod, hvor de fiskede og lavede bål. Og der oplevede vi også, hvor fortrolige de var med den natur. De kunne ligesom det hele. De fortalte, at når man skal slå telt op i Sibirien, så skal man starte om morgenen med at lave et kæmpe bål, så om aftenen er jorden varmet op, og så kan man overleve der. Og det var ti kuldegrader. Han sov ude ved bålet hele natten og så ud tidligt om morgenen. Og han endte med at forære Emil en fantastisk fin dolk, han selv havde lavet. Det er simpelthen så bevægende, hvor...

Bjørn: Ja, det er de hjertelige folk, hjertelige russiske folk.

Hjalte: Helt utroligt. Og de sagde ligesom, at herude i taigaen er vi frie, og vi mærkede den der længsel efter frihed og det der umulige liv inde i byen.

Bjørn: Hjalte, vi er desværre... Jeg er frygtelig ked af det. Vi har ikke særligt meget mere tid, og vi skal nå jeres også ret specielle afslutning, hvor I tager den transsibiriske jernbane tilbage til Moskva.

Hjalte: Ja, til sidst blev det så koldt, så vi ikke kunne fortsætte. Så vi fik motorcyklerne og os selv på den transsibiriske jernbane tilbage til Moskva, hvor vi lånte en lillebitte atelierlejlighed på toppen af et højhus. Og der boede vi så halvanden måned og var moskovitter. Men en af de allersidste dage havde vi truffet nogle unge halvhippier, som var utroligt, utroligt søde. Og de havde så skaffet os billetter til den første store rockkoncert, der blev afholdt i Sovjetunionen. Simpelthen den første store rockkoncert. Det var en kæmpe, kæmpe begivenhed. Og der skal man forstå, at de her rockgrupper, der spiller her, de havde ikke fået lov til at udgive plader på de officielle pladeselskaber, men alle unge havde små piratkassettebånd. Så der var sådan et helt kæmpe netværk af undergrundsdistributioner. Man kan slet ikke forestille sig, hvor store disse rockgrupper var for unge mennesker. Det var altså Kim Larsen gange 100, fordi de sagde de ting, som ingen andre kunne sige.

Og der kommer vi så ud, og det foregår på et ishockeystadion. Og der er 5000 politifolk udkommanderet til at stå i midten og ligesom holde ro, og så sidder der over 15.000 unge på tilskuerrækkerne. Og de må ikke stå op, de skal sidde ned og alt det der. Og så kommer den ene gruppe efter den anden og mere og mere vrede sange. Fordi nu er det ligesom så pludselig ude i det offentlige rum på den måde. Og man kan se, at nogle af

de unge politimænd står ligesom sådan og bevæger sig, og så er der en overordnet, der også holder orden på dem, ikke? Så man mærker ligesom, hvor skrøbeligt hele det der Sovjetsystem var.

Og til sidst, så kommer der en gruppe, der hedder DDT, og de synger så en sang. Og der kan jeg her lige læse noget af teksten op: "To fingre i vejret, det er sejren. Og det er to fingre i øjnene. Om tirsdagen slås vi for onsdagen uden at frygte døden, men vi forstår ikke torsdagen. Vid at vi tilgiver jer aldrig. I denne verden findes ikke noget, vi har lyst til." "Njet!" lyder så det rasende brøl fra salen, fordi alle i salen forstår jo, hvad der bliver sunget. Så synger de videre: "Men vi tror på, at vi kan ændre det der." "Ja!" råber hele hallen. "Revolution, du har lært os at tro på det godes uretfærdighed. Hvor mange verdener brænder vi ikke i dit hellige navn?" Og selv når jeg fortæller nu, så bliver jeg simpelthen så berørt af det...

Bjørn: Ja. Det er håbet om fremtiden.

Hjalte: Og så slutter det. Og det er simpelthen ligesom en konklusion på hele den her tur, for så spiller de de første strofer fra Marseillaisen. Og det er ligesom håbet om, at de skulle opleve den samme frihed, som vi har. Og det gjorde hele den tur så utroligt enestående, fordi der var sådan et håb for, at hvis bare partiet forsvinder, så vil alt blive godt i Sovjet. Nu ved vi jo, at det var ikke så let at få det til at blive bedre, men at være midt i den stemning af forandring og håb, det var stort.

Bjørn: I var de første, der fik lov, Hjalte, og måske næsten også de eneste, der så det, fordi to år senere smuldrer hele Sovjet.

Hjalte: Det er det. Så var det væk.

Bjørn: Hjalte, tusind tak for din inspiration og dine fine historier. Tak for i dag!

Hjalte: Tak, Bjørn.

Bjørn: Den yderste grænse er produceret af Kontoret Juhl og Brunse for Vores Tid og Radio LOUD med Bjørn van Overeem som sikker kaptajn bag lyden. En særlig tak til Dimitrios, TV2 og Danmarks Radio. Find serien på www.vorestid.dk eller dér, hvor du normalt finder dine podcasts.

